

STUDII ȘI CERCETĂRI
DE
ISTORIE VECHĂ ȘI ARHEOLOGIE

TOMUL 71 – 2020

3–4

SUMAR

STUDII

- IOAN FEDOR PASCU, Biserica mănăstirii dominicane de la Sighișoara. Contribuții arheologice și istorice..... 193

NOTE ȘI DISCUȚII

- RADU BĂJENARU, *Varia Metalurgica* (III). Pumnale de metal din colecția Muzeului Dunării de Jos, Călărași..... 221
- ANCA-DIANA POPESCU, MARTA PETRUNEAC, MARIN FOCȘĂNEANU, DRAGOȘ MIREA, ION TUȚULESCU, Analiza compozițională și imagistică a dălții cu tub de înmănușare descoperite lângă Drăgășani 231
- MIRCEA VICTOR ANGELESCU, Histria. Noi date... vechi despre incinta arhaică a Acropolei ... 243
- DRAGOȘ HĂLMAGI, *Epigraphica tomitana* (I)..... 255
- ALEXANDRU AVRAM, DRAGOȘ HĂLMAGI, ALINA STREINU, Un faux pourtant non dépourvu d'intérêt de la collection « Maria et dr. George Severeanu »..... 265
- OANA DAMIAN, Din nou despre cetatea de la Păcuiul lui Soare 271
- ADRIAN IONIȚĂ, ALEXANDRU SIMON, *AL WA* – despre Mormântul 10 din Biserica Domnească de la Curtea de Argeș la o sută de ani de la descoperirea sa 297

CRONICA

- CONSTANTIN C. PETOLESCU, Cronica epigrafică a României (XXXIX, 2019)..... 323

TEZE DE DOCTORAT

- ADRIANA GAȘPAR, Timișoara în epoca otomană în lumina descoperirilor arheologice..... 365
- MARIUS BLASKO, Moneda Europei Centrale în Țara Românească în perioada 1574–1611..... 373

IN MEMORIAM

Mircea D. Matei (<i>Adrian Ioniță</i>).....	379
Alexandru Barnea (<i>Adriana Panaite</i>).....	387
Mihail Zahariade (<i>Florian Matei-Popescu</i>).....	399
Emilian Popescu (<i>Constantin C. Petolescu</i>).....	409

RECENZII ȘI NOTE BIBLIOGRAFICE

Bernard Holtzmann, <i>La sculpture de Thasos. Corpus des reliefs II. Reliefs à thème héroïque</i> , 2 vol., Études Thasiennes XXV, École Française d'Athènes, Athènes, 2018, 221 p. + LXXXIV pl. (<i>Florina Panait-Bîrzescu</i>).....	413
--	-----

<i>ABREVIERI</i>	417
------------------------	-----

ÉTUDES ET RECHERCHES
D'HISTOIRE ANCIENNE
ET D'ARCHÉOLOGIE

TOME 71 – 2020

3–4

SOMMAIRE

ÉTUDES

- IOAN FEDOR PASCU, Die Kirche des dominikanischen Klosters in Schäßburg. Archäologische und historische Beiträge 193

NOTES ET DISCUSSIONS

- RADU BĂJENARU, *Varia Metalurgica* (III). Tanged daggers from the collection of the Lower Danube Museum, Călărași 221
- ANCA-DIANA POPESCU, MARTA PETRUNEAC, MARIN FOCȘĂNEANU, DRAGOȘ MIREA, ION TUȚULESCU, Compositional and X-ray imaging analysis of the socketed chisel discovered near Drăgășani 231
- MIRCEA VICTOR ANGELESCU, Istros/Histria. Des nouvelles... anciennes données sur l'enceinte archaïque de l'Acropole..... 243
- DRAGOȘ HĂLMAGI, *Epigraphica tomitana* (I) 255
- ALEXANDRU AVRAM, DRAGOȘ HĂLMAGI, ALINA STREINU, Un faux pourtant non dépourvu d'intérêt de la collection « Maria et dr. George Severeanu » 265
- OANA DAMIAN, De nouveau sur la fortification de Păcuiul lui Soare..... 271
- ADRIAN IONIȚĂ, ALEXANDRU SIMON, *AL-WA* – On grave 10 in the princely Saint-Nicholas Church in Curtea de Argeș (one hundred years since its discovery)..... 297

CHRONIQUE SCIENTIFIQUE

- CONSTANTIN C. PETOLESCU, Chronique épigraphique de la Roumanie (XXXIX, 2019) 323

THÈSES DE DOCTORAT

- ADRIANA GAȘPAR, Ottoman Timișoara in the light of archaeological finds 365
- MARIUS BLASKO, Central European coinage in Wallachia between 1574 and 1611..... 373

IN MEMORIAM

Mircea D. Matei (<i>Adrian Ioniță</i>).....	379
Alexandru Barnea (<i>Adriana Panaite</i>).....	387
Mihail Zahariade (<i>Florian Matei-Popescu</i>).....	399
Emilian Popescu (<i>Constantin C. Petolescu</i>).....	409

COMPTE RENDUS ET NOTES BIBLIOGRAPHIQUES

Bernard Holtzmann, <i>La sculpture de Thasos. Corpus des reliefs II. Reliefs à thème héroïque</i> , 2 vol., Études Thasiennes XXV, École Française d'Athènes, Athènes, 2018, 221 p. + LXXXIV pl. (<i>Florina Panait-Bîrzescu</i>).....	413
--	-----

<i>ABRÉVIATIONS</i>	417
---------------------------	-----

EMILIAN POPESCU

(20 februarie 1928 – 25 august 2020)

De curând, ne-a părăsit încă unul dintre marii istorici ai generației de la cumpăna de milenii...

Emilian Popescu s-a născut la 20 februarie 1928 în comuna Orlești, jud. Vâlcea. După școala primară în satul natal, a urmat Seminarul „Sfântul Nicolae” din Râmnicu Vâlcea (1940–1947); contactul cu limbile clasice (greaca și latina), obiecte de învățământ foarte importante la vremea aceea, i-au marcat orientarea profesională și intelectuală. Totodată, ca urmare a unor examene de diferență la liceu și a trecerii în clasa VIII-a printr-un examen integral, foarte exigent, a devenit bacalaureat al Liceului „Alexandru Lahovary” din Râmnicu Vâlcea.

S-a înscris la Facultatea de Teologie, Universitatea din București, unde funcționau ca profesori personalități de seamă, precum Teodor M. Popescu, Ioan C. Coman și Dumitru Stăniloae. Dar abia încheiase primul an de studii universitare, când, prin „reforma învățământului” din 1948, Facultatea de Teologie a fost desființată. În aceste condiții, s-a transferat la Facultatea de Filologie a Universității din București (secția de limbi clasice), pe care absolvit-o în anul 1952. De asemenea, în 1955, a absolvit Institutul Teologic Universitar din București, cu o teză de licență despre *Sfântul Grigorie Palama*, sub îndrumarea lui Dumitru Stăniloae.

Pregătirea clasică i-a dat șansa de a ajunge cercetător la Institutul de Istorie și Filosofie al Academiei Române – și aceasta trecută printr-o reformă realizată de regimul totalitar, care se instalase de-abia de câțiva ani.

În anul 1956, s-a înființat Institutul de Arheologie din București, urmare a reorganizării Muzeului Național de Antichități. Cu acest prilej, a avut șansa de a fi transferat și cooptat în sectorul de epigrafie, condus de marele nostru profesor Dionisie M. Pippidi. Aici, personalitatea sa științifică s-a dezvoltat în preajma altor mari profesori, precum Radu Vulpe, Ion Nestor, Gheorghe Ștefan, toți foști discipoli ai lui Vasile Pârvan.

În anul 1970 și-a susținut teza de doctorat la Facultatea de Istorie (Universitatea din București), cu tema *Contribuții la geografia istorică a spațiului balcano-dunărean în secolele V–VII*; lucrarea tratează în special probleme ale organizării bisericești, dar și alte realități istorice din zona Dunării de Jos și ale sud-estului european.

Un moment important pentru cariera sa de cercetător a fost admiterea ca bursier al Fundației „Alexander von Humboldt” (1971–1973), când a studiat la Universitățile din Bonn (la seminarul de istorie antică al profesorului Johannes Straub), Köln (Institut für Altertumskunde – Alte Geschichte) și München (Kommission für Alte Geschichte und Epigraphik). Aici s-a bucurat de sprijinul multiplu al profesorului Edmund Buchner, director al Institutului Arheologic German (Deutsches Archäologisches Institut), un mare prieten al românilor. În 1973, 1979, 1980 și 1981 a beneficiat de câteva scurte stagii de documentare în Franța, ca bursier al CNRS, studiind în bibliotecile de la Institutul „Fernand Courby” din Lyon și la Collège de France (Paris), unde a cunoscut aprecierea și prietenia unor mari învățați, precum Jean Pouilloux (Lyon), Louis Robert și Paul Lemerle (Paris). În 1985 a efectuat un alt stagiul de documentare la Dumbarton Oaks din Washington, D.C.

În planul de cercetare al Academiei Române, merită a fi subliniată preocuparea pentru publicarea izvoarelor istoriei României. Astfel, epigrafiștilor din București și Cluj le-a revenit obligația de a realiza culegerea de inscripții antice din Dacia și Scythia Minor. Cercetătorii sectorului de epigrafie din București au publicat până acum nouă volume din această culegere; meritul apariției câtorva dintre acestea revine lui Emilian Popescu (el însuși autor a două volume), devenit în 1970 șeful sectorului de epigrafie al Institutului de Arheologie din București.

Prin prestigiul internațional al profesorilor Dionisie M. Pippidi și Emilian Popescu, comitetul internațional a decis desfășurarea, în țara noastră, a celui de-al VII-lea Congres internațional de epigrafie greacă și latină, eveniment care a avut loc la Constanța – Mamaia, în perioada 9–15 septembrie 1977. Deși era anul unui eveniment dramatic din viața poporului român (cutremurul din 4 martie 1977), această manifestare științifică a fost întâmpinată prin publicarea a patru volume din culegerea națională de inscripții, precum și a unei culegeri de studii epigrafice (*Epigraphica. Travaux dédiés au septième Congrès international d'épigraphie grecque et latine*, editori Dionisie M. Pippidi și Emilian Popescu) și a fost succedată de publicarea, de îndată, a *Actelor* Congresului.

În anul 1977, Emilian Popescu a fost solicitat să preia catedra de profesor universitar la Institutul Teologic din București (acum Facultatea de Teologie Ortodoxă,

Universitatea din București). De acum, eforturile sale vor fi consumate, în mare parte, de sarcinile didactice; în afară de cursul general de *Istoria Bizanțului*, a susținut o serie de cursuri și seminarii speciale și a îndrumat numeroase lucrări de licență și doctorat. Grație prestigiului său științific și a legăturilor de prietenie cu o serie de personalități ale vieții științifice din străinătate (îndeosebi din Franța și Germania), un număr important de discipoli ai săi au beneficiat de diverse burse și stagii de documentare. Totodată, aceste relații i-au permis a aduce în țară o serie de publicații și lucrări, care au îmbogățit bibliotecile Institutului de Arheologie și ale Facultății de Teologie din București.

După pensionare, a fost solicitat, în anul 2001, de ÎPS Daniel, Mitropolitul Moldovei (actualul Patriarh al României), să predea la Facultatea de Teologie „Dimitru Stăniloae” din Iași, unde a organizat Școala doctorală și a contribuit la formarea altor discipoli.

Arheolog și epigrafist reputat al antichității greco-romane, cu referire specială la Dacia și Scythia Minor (Dobrogea), profesorul Emilian Popescu a fost autorul a numeroase contribuții de valoare la istoria veche a României: studii epigrafice privind religiile, instrucția și educația antică din orașele pontice, locul și rolul creștinismului de pe teritoriul românesc, mai ales din Scythia Minor, în ansamblul istoriei creștine din secolele III–VII p.Chr., ierarhia bisericească de pe teritoriul românesc începând din perioada menționată până în veacul al XV-lea, geografia istorică a Peninsulei Balcanice în secolele III–VI.

Ca arheolog, a efectuat săpături în siturile (cetățile antice) Histria și Callatis. Din 1960, a început săpături în castrul roman de lângă orașul Câmpulung-Muscel (cartierul Pescăreasa, punctul *Jidava*); prezența și insistențele sale pe lângă autoritățile locale au contribuit la salvarea acestui monument (în incinta acestuia se instalase, după război, sediul unei întreprinderi miniere). Săpăturile, efectuate în colaborare cu Muzeul Județean Argeș, au adus contribuții esențiale la cercetarea liniei de fortificații *limes Transalutanus*; de asemenea, prin lucrările de consolidare și de amenajare a unui muzeu al sitului, castrul a devenit un obiectiv turistic pe harta județului.

Profesorul Emilian Popescu a fost un membru activ al unor societăți științifice din țară, precum Societatea Română de Studii Clasice și Societatea de Studii Bizantine. A fost președinte al Comisiei de Istorie Bisericească a Patriarhiei Române, președinte al Societății Române de Studii Bizantine (1983–2013) și vicepreședinte al Asociației Internaționale de Studii Bizantine (1986–2001).

Împreună cu prof. Tudor Teoteoi, a fost coordonator al mai multor volume din seria *Études byzantines et post-byzantines* (II–VI), publicate de Editura Academiei Române, în perioada 1991–2011.

De asemenea, a organizat două importante manifestări științifice dedicate împăratului Constantin cel Mare și epocii sale. Amintim, mai întâi, sesiunea de comunicări a Comisiei de Istorie Bisericească a Patriarhiei Române, desfășurată la Mănăstirea Tismana (17–19 septembrie 2012), ale cărei lucrări au fost strânse în volumul *Cruce și misiune. Sfinții Împărați Constantin și Elena – promotori ai libertății religioase și apărători ai Bisericii*, vol. I (studii culese și publicate de Emilian Popescu și Mihai Ovidiu Cățoi), Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2013. Un an

mai târziu, a organizat la București Congresul internațional prilejuit de „Aniversarea a 1700 de ani de la convertirea împăratului Constantin cel Mare și a Edictului de la Mediolanum”; comunicările au fost strânse în vol. *Cruce și misiune. Sfinții împărați Constantin și Elena – promotori ai libertății religioase și apărători ai Bisericii*, vol. II, București, 2013 (editori Emilian Popescu și Viorel Ioniță).

Pentru pioșenia sa și devotamentul întru slujirea Bisericii, a fost distins, în 1976, de către Patriarhul Teotist cu Crucea Patriarhală. De asemenea, în 2018, la împlinirea vârstei de 90 de ani, ÎPS Daniel, Patriarhul României, l-a decorat cu Ordinul „Sfântul Apostol Andrei, Ocrotitorul României”.

A fost ales membru corespondent (*socius ab epistolis*) al Institutului Arheologic German (anul 1979) și membru de onoare al Academiei Române (anul 2004).

Profesorul Emilian Popescu a fost de o aleasă omenie și desăvârșită sinceritate în raporturile cu cei din jur – membri ai familiei și prieteni, colegi și discipoli. Aprecieria acestora s-a manifestat prin două volume omagiale, la momente aniversare: *Studia historica et theologica: omagiu Profesorului Emilian Popescu*, apărut la Editura Trinitas, Iași, 2003 (la 75 de ani); *Omagiu Profesorului Emilian Popescu la 90 de ani*, Editura Basilica, București, 2020.

Acum, cu resemnare, ne rămâne a ne adresa memoriei sale cu cuvintele pe care, de atâtea ori, le-a descifrat pe pietrele funerare ale strămoșilor daco-romani:

Sit tibi terra levis !

Constantin C. Petolescu*

ADDENDUM: LUCRĂRI ȘTIINȚIFICE¹

1. *Inscripțiile grecești și latine din secolele IV–XIII descoperite în România*, Editura Academiei Române, București, 1976.

2. *Christianitas Daco-Romana. Florilegium Studiorum*, Editura Academiei Române, București, 1994.

3. *Titulatura și distincțiile onorifice acordate de Patriarhia Constantinopolului mitropoliților Țării Românești (secolele XIV–XVIII)*, Editura Basilica, București, 2010.

4. *Inscriptions de Scythie Mineure*, vol. IV (*Tropaeum – Durostorum – Axiopolis*), Editura Academiei Române – Editura Basilica – Diffusion de Boccard, București – Paris, 2015.

5. *Crucea și răstignirea Mântuitorului Iisus Hristos în creștinismul timpuriu*, Editura Basilica, București, 2016.

6. *Studii de istorie și spiritualitate creștină*, 4 volume, Editura Academiei Române – Editura Basilica, București, 2018–2019.

* Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București; e-mail: cpetolescu@yahoo.fr.

¹ Prezentare selectivă. Lucrările citate la nr. 2 și 6 sunt culegeri de studii, care strâng cea mai mare parte a contribuțiilor autorului din diverse publicații.

ABREVIERI

AA	Archäologischer Anzeiger. Deutsches Archäologisches Institut, Darmstadt, München, Tübingen – Berlin
ActaMN	Acta Musei Napocensis, Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei, Cluj-Napoca
ActaMP	Acta Musei Porolissensis, Seria Arheologie-Istorie-Conservare, Muzeul Județean de Istorie și Artă, Zalău
AÉ	l'Année Épigraphique, Paris
AISC	Anuarul Institutului de Studii Clasice, Cluj
Alt Schaessburg/Alt-Schäsburg	Alt-Schäsburg. Istorie. Patrimoniu, Anuarul Muzeului de Istorie din Sighișoara
AnB	Analele Banatului, Timișoara
Anatolian Studies	Anatolian Studies. Journal of the British Institute at Ankara, 1951–
Apulum	Apulum. Acta Musei Apulensis, Alba Iulia
ArchÉrt	Archaeologiai Értesítő. A Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társulat tudományos folyóirata, Budapesta
Archiva Moldaviae	Archiva Moldaviae. Societatea de Științe Istorice din România, Iași
ArchKorr	Archäologisches Korrespondenzblatt, Mainz
Argesis	Argesis. Muzeul Județean Argeș, Pitești
Arhiva (Iași)	Arhiva. Organul Societății Științifice și Literare din Iași
ArhMold	Arheologia Moldovei, Institutul de Arheologie, Iași
Aristonothos	Aristonothos. Scritti per il Mediterraneo antico
AUVT–SAH	Annales de l'Université « Valahia », Târgoviște. Section d'Archéologie et d'Histoire
Banatica	Banatica, Muzeul Banatului Montan, Reșița
BARIntSer	British Archaeological Reports, International Series, Oxford
BCMI	Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice, București
BÉ	Bulletin Épigraphique, Paris
Biblarh	Biblioteca de arheologie, Editura Academiei Române, București
BiblMemAnt	Bibliotheca Memoriae Antiquitatis, Piatra-Neamț
BiblThrac	Bibliotheca Thracologica, București
BMI	Buletinul Monumentelor Istorice, București
Britannia	Britannia. A Journal of Roman-British and Kindred Studies. Society for the Promotion of Roman Studies, Cambridge
Bulletin AIESEE	Bulletin de l'Association Internationale des Études Sud-Est Européennes
Byzantina	Byzantina, Thessaloniki
I.Byzantion	A. Łajtar, <i>Die Inschriften von Byzantion. I. Die Inschriften</i> (IGSK 58), Bonn, 2000
CA	Cercetări Arheologice, București
CCA	Cronica Cercetărilor Arheologice din România
CCDJ	Cultură și Civilizație la Dunărea de Jos, Călărași
CEpR	Constantin C. Petolescu, <i>Cronica epigrafică a României</i> , SCIVA, București
CIL	<i>Corpus Inscriptionum Latinarum</i> , Berlin, 1863–
CN	Cercetări numismatice, București

Colloquia Antiqua	Colloquia Antiqua: Supplements to the Journal Ancient West & East
I.Cret.	M. Guarducci, <i>Inscriptiones Creticae</i> I–IV, Rome, 1935–1950
Cultura polisa	Cultura polisa, Novi Sad
Cyrrillomethodianum	Cyrrillomethodianum Studies on the History of Greek-Slavic Relations, Thessaloniki
Dacia	Dacia. Recherches et Découvertes Archéologiques en Roumanie, București; Dacia N.S. (nouvelle série), Revue d'Archéologie et d'Histoire Ancienne, Académie Roumaine, Institut d'archéologie « V. Pârvan », București
Dacoromania	Dacoromania. Jahrbuch für östliche Latinität, Freiburg/München
Dobrudža/Dobrudja	Dobrudža. Sbornik istoriceskii Muzei v Dobrici i Silistra
EAIVR	<i>Enciclopedia arheologiei și istoriei vechi a României, A–C, D–L, M–Q</i> , București, 1994, 1996, 2000
EphemNap	Ephemeris Napocensis, Cluj-Napoca
I.Ephesos	H. Wankel, R. Merkelbach et al., <i>Die Inschriften von Ephesos</i> I–VII (IGSK 11–17), Bonn, 1979–1984
Glasul Bisericii	Glasul Bisericii, Mitropolia Munteniei și Dobrogei
Historia Urbana	Historia Urbana. Comisia de Istorie a Orașelor din România, Sibiu
IDR	<i>Inscriptiones Daciae Romanae – Inscriptiile Daciei romane</i> , colecție coordonată de Dionisie M. Pippidi și Ioan Iosif Russu, București, I. <i>Introducere istorică și epigrafică – Diplomele militare – Tăblițele cerate</i> (Ioan Iosif Russu), 1975; II. <i>Olenia și Muntenia</i> (Grigore Florescu și Constantin C. Petolescu), 1977; III/1. <i>Dacia Superior. Zona de sud-vest</i> (Ioan Iosif Russu, în colaborare cu Nicolae Gudea, Volker Wollmann și Milena Dușanić), 1977; III/2. <i>Ulpia Traiana Dacica (Sarmizegetusa)</i> (Ioan Iosif Russu, în colaborare cu Ioan Piso și Volker Wollmann), 1980; III/3. <i>Dacia Superior. Zona centrală (teritoriul dintre Ulpia Traiana, Micia, Apulum, Alburnus Maior, Valea Crișului)</i> (Ioan Iosif Russu, în colaborare cu Octavian Floca și Volker Wollmann), 1984; III/4. <i>Zona răsăriteană</i> (Ioan Iosif Russu), 1988; III/5. <i>Inscriptions d'Apulum</i> (deux fascicules, Ioan Piso), Paris, 2001 (Mémoires de l'Académie des Inscriptions et Belles Lettres, XXIV); III/6. <i>Apulum – Instrumentum domesticum</i> , București, 1999 (Cloșca L. Băluță)
IDRE	Constantin C. Petolescu, <i>Inscriptions de la Dacie romaine. Inscriptiones Daciae Romanae. Inscriptions externes concernant l'histoire de la Dacie (Ier-IIIe siècles)</i> , I–II, Bucarest, 1996–2000
IG	<i>Inscriptiones Graecae</i> , Berlin, 1873–
IGBulg	Georgi Mihailov, <i>Inscriptiones Graecae in Bulgaria repertae</i> I–V, Sofia, 1956–1997
IGLS	<i>Inscriptions Grecques et Latines de la Syrie</i> , Paris, 1929 –
IGLR	Emilian Popescu, <i>Inscriptiile grecești și latine din secolele IV–XIII descoperite în România</i> , București, 1976
IGR	<i>Inscriptiones graecae ad res romanas pertinentes</i> , Paris, 1906–1927
ILD	Constantin C. Petolescu, <i>Inscriptiile latine din Dacia</i> , I–II, București, 2005–2016
Il Mar Nero	Il Mar Nero : Annali di Archeologia e Storia, Roma
ILS	Hermann Dessau, <i>Inscriptiones Latinae Selectae</i> , Berlin, I (1892), II/1–2 (1906), III/1 (1914), III/2 (1916)

IOSPE I ²	V.V. Latyshev, <i>Inscriptiones Tyrae, Olbiae, Chersonesi Tauricae, aliorum locorum a Danubio usque ad regnum Bosporanum, iterum ed.</i> , Sankt Petersburg, 1916
IPD ⁴	Árpád Dobó, <i>Inscriptiones extra fines Pannoniae Daciaeque repertae ad res earundem provinciarum pertinentes</i> , Academia Scientiarum Hungarica, Budapesta, 1975
IRT ²	J.M. Reynolds, J.B. Ward-Perkins <i>et alii</i> , <i>The Inscriptions of Roman Tripolitania. Enhanced electronic reissue</i> http://inslib.kcl.ac.uk/irt2009/ , London, 2009
ISM	<i>Inscriptiones Scythiae Minoris – Inscriptiile din Sythia Minor</i> , București, I. <i>Histria și împrejurimile</i> (Dionisie M. Pippidi), 1983; II. <i>Tomis și teritoriul său</i> (Iorgu Stoian), 1987; III. <i>Callatis et son territoire</i> (Alexandru Avram), 1999; IV. <i>Tropaeum – Durostorum – Axiopolis</i> (Emilian Popescu), 2015 ; V. <i>Capidava – Troesmis – Noviodunum</i> (Emilia Doruțiu-Boilă), 1980; VI.2. <i>Tomis et son territoire</i> (Alexandru Avram, Maria Bărbulescu, Livia Buzoianu), 2018
JAHA	Journal of Ancient History and Archaeology, Cluj-Napoca
JbRGZM	Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums Mainz
JRA	Journal of Roman Archaeology, Portsmouth, Rhode Island
Latomus	Latomus. Revue d'Études Latines, Bruxelles
Litua	Litua. Studii și Cercetări, Muzeul Județean Gorj „Alexandru Ștefulescu”, Târgu Jiu
MCA	Materiale și Cercetări Arheologie, București
Museikon	Museikon. A Journal of Religious Art and Culture, Alba Iulia
I.Mus. Iznik	S. Şahin, <i>Katalog der antiken Inschriften des Museums von Iznik (Nikaia)</i> , I-II 1-3 (IGSK 9-10 1-3), Bonn, 1979-1987
Novensia	Novensia. Uniwersytet Warszawski
Oltenia	Oltenia. Studii și Comunicări, Craiova
PAS	Prähistorische Archäologie in Südosteuropas, Berlin
PBF	Prähistorische Bronzefunde, München – Stuttgart
I.Perinthos	M.H. Sayar, <i>Perinthos-Herakleia (Marmara Ereğlisi) und Umgebung. Geschichte, Testimonien, griechische und lateinische Inschriften</i> , Vienna, 1998
Peuce	Peuce. Studii și cercetări de istorie și arheologie, Institutul de Cercetări Eco-Muzeale „Gavrilă Simion”, Tulcea
PHAROS	Pharos. Studien zur griechisch-römischen Antike. Band 42, herausgegeben von Krešimir Matijević, Christoph Schäfer und Wolfgang Spickermann
Phoenix	Phoenix. Classical Association of Canada
PIR ²	<i>Prosopographia Imperii Romani, saec. I-III</i> , ed. II, Berlin-Leipzig
Pontica	Pontica. Muzeul de Istorie Națională și Arheologie, Constanța
Revista Arheologică	Revista Arheologică S.N., Academia de Științe a Moldovei, Institutul Patrimoniului Cultural, Centrul de Arheologie, Chișinău
RE	Pauly-Wissowa, Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaften, Stuttgart, 1893-
REG	Revue des Études Grecques, Paris
REL	Revue des Études Latines, Paris
RÉSEE	Revue des Études Sud-Est Européennes, București
RevIst	Revista de Istorie, București
RevMuz	Revista Muzeelor, București
Revue Archéologique	Revue Archéologique, Paris

RGZM	Barbara Pferdehirt, <i>Römische Militärdiplome und Entlassungsurkunden in der Sammlung des Römisch-Germanischen Zentralmuseum</i> , Mainz, 2004
RMD	Margaret M. Roxan, <i>Roman Military Diplomas</i> , London: I. <i>Roman Military Diplomas 1954–1977</i> , 1978; II. <i>Roman Military Diplomas 1978–1984</i> , 1985 ; III. <i>Roman Military Diplomas 1985–1993</i> , 1994; Margaret M. Roxan, P. Holder, <i>Roman Military Diplomas IV</i> , 2003; P. Holder, <i>Roman Military Diplomas V</i> , 2006
RMI	Revista Monumentelor Istorice, București
RMM–MIA	Revista Muzeelor și Monumentelor-Monumente Istorice și de Artă, București
RRH	Revue Roumaine d'Histoire, București
SAA	Studia Antiqua et Archaeologica, Iași
Sargetia	Sargetia. Acta Musei Devensis. Muzeul Civilizației Dacice și Romane, Deva
SEG	<i>Supplementum Epigraphicum Graecum</i> , Leiden, 1923 –
SCIA	Studii și Cercetări de Istoria Artei, București
SCIV(A)	Studii și Cercetări de Istorie Veche (și Arheologie), București
SMMIM	Studii și Materiale de Muzeografie și Istorie Militară, București
SlovArch	Slovenská Archaeológia, Nitra
Speculum	Speculum. A Journal of Medieval Studies, Medieval Academy of America
Starinar	Starinar, Belgrad
I.Stratonikeia	M.Ç. Şahin, <i>Die Inschriften von Stratonikeia</i> , I–II 1/2 (IGSK 21–22 1/2, 68), Bonn, 1981–2010
Studia Archeologiczne	Studia Archeologiczne, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław
Studies and Materials	Studies and Materials, Poznan
Studii	Studii. Revista de Istorie, București
Suceava	Suceava. Studii și materiale / Suceava, Anuarul Muzeului Județean Suceava / Anuarul Muzeului Bucovinei, Suceava
Syria	Syria. Revue d'Art Oriental et d'Archéologie, Institut français du Proche-Orient, Paris
TAM	<i>Tituli Asiae Minoris</i> , Vienna, 1901 –
TIR	<i>Tabula Imperii Romani</i>
Transylvanian Review	Transylvanian Review. Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca
Tyche	Tyche. Beiträge zur Alten Geschichte, Papyrologie und Epigraphik, Viena
UPA	Universitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie, Bonn
Valachica	Valachica. Chronica Valachica. Studii și materiale de istorie, Muzeul Județean Dâmbovița, Târgoviște
ZAM	Zeitschrift für Archäologie des Mittelalters
Zargidava	Zargidava, Muzeul Județean Bacău
Ziridava	Ziridava. Studia Archaeologica, Muzeul Județean Arad
ZPE	Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik, Bonn
ZSAK	Zeitschrift für Schweizerische Archäologie und Kunstgeschichte, Basel